

Vrednovanje

- ❑ Proces kojim se procenjuje doprinos zaposlenog organizaciji u određenom periodu.
- ❑ Funkcije vrednovanja izvršenja
  - Vrednovanje izvršenja kao sredstvo za razvoj zaposlenih
  - Vrednovanje izvršenja kao upravljačko sredstvo
    - ❑ Vrednovanje izvršenja je deo sistema nagrađivanja i kažnjavanja u organizaciji
      - dobre ocene– novčane nagrade i bonusi
      - loše ocene– sankcije (premeštaj na položaj nižeg ranga, otpuštanje, smanjenje plate)

Metodi vrednovanja izvršenja

- ❑ Komparativne procedure
  - Rangiranje (*Ranking*)- svi zaposleni se rangiraju- od najboljeg do najgoreg
  - Prinudna distribucija (*Forced Distribution*)- ocenjivač mora da smesti određeni broj zaposlenih u svaku od nekoliko kategorija (nezadovoljavajući, zadovoljavajući, dobri, odlični)
  - Poređenje parova (*Paired comparison*)- formiraju se parovi zaposlenih, ocenjivač treba da oceni ko je u svakom paru bolji izvršilac, zaposleni koji je izabran najviše puta rangira se kao prvi
- ❑ Vrednovanje prema apsolutnim standardima

Vrste sistema vrednovanja

- ❑ Vrednovanje zasnovano na osobinama
  - Grafičke skale za ocenjivanje (*Graphic rating scale*)
- ❑ Vrednovanje zasnovano na ponašanju
- ❑ Tehnika kritičnih događaja (*critical incident method*)
  - Skale koje se zasnivaju na tipičnim kriterijumima izvršenja za svakog zaposlenog- Behaviorally anchored rating scale (BARS)
  - Behavioral observation scale (BOS)
- ❑ Vrednovanje zasnovano na rezultatima
- ❑ Upravljanje pomoću ciljeva (*Management by objectives*)

Ko vrši vrednovanje?

- ❑ Nadređeni vrednuje podređene
- ❑ Podređeni vrednuje nadređene
- ❑ Kolege/ članovi tima ocenjuju jedni druge
- ❑ Spoljni izvori- klijenti, potrošači, dobavljači...
- ❑ Samoocenjivanje- zaposleni ocenjuje sam sebe
- ❑ Ocenjivanje iz više izvora (360 degree feedback)
- ❑ Greške u vrednovanju kadrovaSličan meni (*similar-to-me*):
- ❑ Greške u distribuciji
  - Greška obzirnosti (*leniency*)
  - Greška strogosti (*strictness*)
  - Greška središnje tendencije (*central tendency*)

- ❑ Greška halo efekta
  - halo greška (*halo error*)
  - horns greška (*horns error*)

Proces davanja povratnih informacija

- ❑ Za intervju o rezultatima vrednovanja (*feedback session*) menadžeri moraju:
    - biti dobro pripremljeni
    - obezbediti odgovarajući ambijent za sastanak
    - izabrati neku neutralnu lokaciju za sastanak
    - omogućiti zaposlenom da se dobro pripremi
    - zamoliti zaposlenog da popuni obrazac za samoocenjivanje pre sastanka
  - ❑ U toku intervjua o rezultatima vrednovanja menadžeri se mogu odlučiti za jedan od tri pristupa:
    - Pristup 'kaži i prodaj' (*tell and sell*): menadžer saopšti zaposlenom ocene i zatim objasni razloge takvog ocenjivanja
    - Pristup rešavanja problema (*problem-solving*): menadžer i zaposleni zajedno rade na tome da reše probleme koji postoje u izvršenju zaposlenog
    - Pristup 'kaži i slušaj' (*tell and listen*): menadžer saopšti zaposlenom i zatim dopusti zaposlenom da predstavi svoje viđenje problema
-

Nadoknada

- ❑ Iz perspektive poslodavca nadoknada predstavlja moćno sredstvo za ostvarenje organizacionih ciljeva.
- ❑ Nadoknada ima značajan uticaj na organizaciju:
  - Utiče na stavove i ponašanja zaposlenih
  - Utiče na vrste zaposlenih koje organizacija privlači i zadržava
  - Može da uskladi interese zaposlenih sa organizacionim ciljevima
  - Posmatra se kao znak statusa i uspeha
- ❑ Nadoknade predstavljaju značajan trošak za organizaciju

Vrste nadoknade

Direktna

- Osnovna plata (*base pay*)
  - ❑ Nadnica (*wage*): zaposleni se plaćaju na osnovu vremena provedenog na radu(po broju sati rada)
  - ❑ Plata (*salary*): zaposleni primaju plate koje su konzistentne za određeni vremenski period bez obzira na broj sati rada
- Nagrade
  - ❑ Individualne
  - ❑ Grupne
  - ❑ Organizacione

Indirektna

- Beneficije
  - ❑ Zdravstveno osiguranje

- Plaćeni godišnji odmori
- Penziono osiguranje
- Itd.

Odgovornost za nadoknade

- Kadrovski specijalisti obično uspostavljaju i administriraju sistem nadoknada u organizaciji, tako što sprovode ocenjivanje poslova i radnih zadataka i vrše istraživanje nadoknada koje daju organizacije u istoj industriji da bi odredili nivo nadoknada za svoje zaposlene.
- Operativni menadžeri pokušavaju da usaglase napore zaposlenih sa nagradama koristeći smernice dobijene od kadrovskog odeljenja.

Pitanja sa kojima se organizacije suočavaju

- Pravednost (jednakost)
  - Interna jednakost: da li su plate fer u pogledu relativne vrednosti svakog posla za organizaciju?
  - Eksterna jednakost: da li su nadnice koje daje organizacija fer u poređenju sa visinom nadnica van organizacije?
  - Individualna jednakost: da li je plata svakog pojedinca fer u poređenju sa platom drugih zaposlenih koji obavljaju isti ili sličan posao?
- Stepen javnosti/ tajnosti informacija o nadoknadama

Administracija nadoknada

- Razvoj, primena i održavanje osnovnog sistema nadoknade naziva se administracija nadoknade.
- Osnovna svrha administracije nadoknade je da zaposlenima obezbedi nadoknade koje su konkurentne i pravične.
- Organizacije moraju razviti politike koje će obezbediti koordinaciju, konzistentnost i pravednost u procesu obezbeđivanja nadoknada zaposlenima.

Determinante koje određuju nivo i strukturu nadoknade

- Uslovi na tržištu rada: jedna od važnijih odluka koju firma mora doneti odnosi se na nivo nadoknada koji želi da ima u poređenju sa konkurencijom
- Zakonski okvir: odredbe Zakona o radu RS
- Sindikati/kolektivno pregovaranje: jedna od promenljivih koja utiče na politiku nadoknada u organizaciji je da li su zaposleni članovi sindikata
- itd.

Razvoj sistema plaćanja

- Nakon što kompanija definiše politiku nadoknada neophodno je razviti sistem plaćanja.
- Da bi kompanija razvila sistem plaćanja potrebno joj je sledeće:
  - opisi poslova: koriste se da se odredi relativna vrednost poslova
  - ocenjivanje posla: koristi se za rangiranje poslova prema relativnoj vrednosti za organizaciju

- istraživanje nadnica/plata: prikupljanje podataka o nadnicama/platama koje druge organizacije nude za slične poslove
- struktura plaćanja

Ocenjivanje posla

- Ocenjivanje posla (*job evaluation*)
  - procedura u kojoj se meri relativna **interna vrednost** poslova (vrednost poslova za organizaciju)
- Hay Guide-Chart Profile Method (Hay plan)
  - Metod ocenjivanja posla kojim se kreira profil za svaki položaj u organizaciji na osnovu tri faktora:
    - Know-how: zahtevane veštine, znanja i sposobnosti
    - Rešavanje problema: zahtevani stepen analize, kreativnosti i logičkog razmišljanja
    - Odgovornost

Struktura plaćanja

- Kategorija plaćanja (*pay grade*)
  - Poslovi za koje je ocenjeno da imaju približno istu vrednost obično se grupišu u jedinstvenu kategoriju plaćanja (svi poslovi u okviru jedne kategorije su plaćeni isto)
  - Broadbanding: koristi se manji broj kategorija plaćanja, a proširuje se raspon
- Raspon stope plaćanja (*pay range*)
  - određuje minimum, maksimum i srednju vrednost moguće nadoknade za zaposlenog čiji posao potpada pod određenu kategoriju plaćanja
  - Rasponi mogu da se preklapaju, tako da najveća nadoknada u jednoj kategoriji bude veća od najniže nadoknade u sledećoj kategoriji
- Linija politike plaćanja (*pay policy line*)
  - Linija koja povezuje nadoknade sa rezultatima (bodovima) ocenjivanja posla
- Crvena stopa plaćanja (*red-circle rate*):
  - posao čija je stopa plaćanja iznad raspona koji je predviđen za kategoriju plaćanja u koju je posao svrstan
  - red-circled employee- zaposleni koji je plaćen iznad raspona predviđenog za taj posao
- Zelena stopa plaćanja (*green-circle rate*):
  - posao čija je stopa plaćanja ispod raspona koji je predviđen za kategoriju plaćanja u koju je posao svrstan
  - green-circled employee- zaposleni koji je plaćen ispod predviđenog raspona

Struktura plaćanja i stvarna plata

- Kadrovsko odeljenje je obično odgovorno za definisanje i praćenje strukture plaćanja
- **Compa-Ratio**: odnos prosečne plate zaposlenih u određenoj kategoriji plaćanja i srednje vrednosti raspona stope plaćanja
  - $compa-ratio > 1$, organizacija plaća malo više nego što je planirala
  - $compa-ratio < 1$, organizacija plaća manje nego što je planirala

- compa-ratio=1, organizacija plaća onoliko koliko je planirala

Nagrade

- Nagrada je dodatna nadoknada koja je u vezi s izvršenjem.
- Polazna tačka je sledeća:
  - neki poslovi doprinose uspehu organizacije više od drugih
  - neki zaposleni rade bolje od drugih
  - zaposleni koji rade bolje bi trebalo da dobiju veću nadoknadu
- Ovde se javljaju dva osnovna pitanja:
  - Da li bi trebalo učinak meriti i nagrađivati na osnovu individualnog, grupnog učinka ili učinka na organizacionom nivou?
  - Da li bi ovaj učinak trebalo meriti kratkoročno ili dugoročno (duže od godinu dana)?

Organizacije mogu davati nagrade na osnovu:

- individualnog učinka zaposlenih
- ostvarenog profita
- seniorata (*seniority*)- pretpostavlja da razlike u plaćanju zavise isključivo od iskustva ili dužine radnog staža zaposlenog; po ovom sistemu nagrađuju se stabilni,iskusni kadrovi
- drugih mera uspeha
- Kako organizacije odlučuju o tome kakve će nagrade dati svojim zaposlenima?

Vrste nagrada

- Individualne
- Grupne
- Organizacione

Individualne nagrade

Individualne nagrade imaju za cilj da nagrade napor i učinak pojedinaca.

Sistem plaćanja po jedinici proizvoda

- po ovom sistemu zaposleni dobijaju nadnice po fiksnoj stopi za svaku jedinicu proizvoda.
- diferencijalni sistem plaćanja po jedinici proizvoda: zaposleni su plaćeni po jednoj stopi ako proizvedu manje jedinica proizvoda od predviđenog standarda, a ako proizvedu više plaćaju se po višoj stopi.
- **Bonusi** su jednokratna plaćanja koja se daju zaposlenima za ostvarivanje cilja organizacije.
- **Provizija** je nadoknada koja se izračunava kao procenat od novčanog iznosa ukupnog broja ostvarenih prodaja. Međutim, ovaj vid nagrađivanja može da smanji timski rad, jer se zaposleni takmiče jedan sa drugim.

Grupne nagrade

- Ova vrsta podsticaja pruža svakom članu tima mogućnost da dobije bonus koji se zasniva na output-u tima kao celine
- Koje su prednosti i nedostaci grupnih nagrada?

Organizacione nagrade

- Organizacione nagrade se daju svim zaposlenima u organizaciji na osnovu toga kako je organizacija poslovala tokom godine.
- Planovi za udeo u profitu** (*profit sharing*)
  - Ovi planovi distribuiraju deo profita organizacije zaposlenima.
  - Zaposleni dobijaju bonus koji obično predstavlja određeni procenat profita kompanije (npr. 10-30%).
  - Ciljevi: povećanje produktivnosti, privlačenje i zadržavanje zaposlenih, poboljšanje kvaliteta proizvoda/usluga, povećanje morala zaposlenih.
- EOSP** (*Employee stock ownership plan*)
  - Plan kojim se zaposlenima omogućava da kupuju akcije svoje kompanije; na taj način zaposleni postaju vlasnici kompanije u kojoj rade.
- Skenlonov plan**
  - Osnovna zamisao je da efikasnost zavisi od timskog rada i saradnje u organizaciji
  - Ovaj plan uključuje participaciju zaposlenih u smanjivanju troškova rada
  - Zaposleni dobijaju nagradu za uštedu troškova bez obzira da li je kompanija ostvarila profit ili ne
  - Uštede koje nastanu usled aktuelnih i očekivanih proporcija idu u fond iz kojeg se isplaćuju bonusi
  - Tipična raspodela bonusa izgleda ovako:
    - 50% za zaposlene
    - 25% za poslodavca
    - 25% za fond za nepredviđene događaje

Nadoknade koje se daju najvišim menadžima

- Ove nadoknade često uključuju nagrade i daju se obično ljudima koji se nalaze na dva najviša nivoa u kompaniji (predsednik ili potpredsednik kompanije).
- Paket nadoknada koji se daje najvišim menadžerima obično se sastoji od četiri komponente:
  - osnovna plata
  - beneficije
  - bonusi
  - pravo da kupuju akcije kompanije po nižoj ceni (*stock options*)

Beneficije

Uloga beneficija

- Beneficije su dodatna nadoknada koja se daje zaposlenima kao nagrada za članstvo u organizaciji.
- Beneficije predstavljaju indirektnu nadoknadu.
- Zašto kompanije zaposlenima nude beneficije?

Vrste beneficija

- Socijalno osiguranje
- Penziono osiguranje
- Odmori i slobodno vreme

- ❑ Zdravstveno osiguranje
- ❑ Usluge osiguranja i finansijske usluge
- ❑ Društveni život i rekreacija (organizovanje izleta, sportskih takmičenja, kulturnih događaja)
- ❑ Druge beneficije
  - plaćanje troškova prevoza, korišćenje automobila kompanije, korišćenje personalnih računara i mobilnih telefona, ishrana u restoranu kompanije, plaćanje članarina u različitim klubovima, itd.

Socijalno osiguranje

- ❑ Beneficije socijalnog osiguranja obezbeđuju zaštitu i sigurnost zaposlenih.
- ❑ Ovde spadaju:
  - Nadoknade u slučaju povrede na radu ili smrti zaposlenog
  - Nadoknade u slučaju nezaposlenosti (kadrovima koji su ostali bez posla i aktivno traže posao- obično oko 50-80% prosečne plate)
  - Postoje i nadoknade zaposlenom za čijim poslom je prestala potreba (*severance pay*)

Penzijsko osiguranje

- ❑ Penzije- nagrade za dugogodišnji rad
- ❑ Državni/privatni penzioni planovi
- ❑ Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju RS
- ❑ Prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja:
  - za slučaj starosti - pravo na starosnu penziju;
  - za slučaj invalidnosti - pravo na invalidsku penziju;
  - za slučaj smrti:
    - pravo na porodičnu penziju;
    - pravo na naknadu pogrebnih troškova;
  - za slučaj telesnog oštećenja prouzrokovanog povredom na radu ili profesionalnom bolešću.

“Normalno penzionisanje”- zaposleni ide u penziju kada po zakonu ispuni uslove za penziju:

- kad navršši 63 (muškarac), odnosno 58 (žena) godina života i najmanje 20 godina staža;
- kad navršši 65/60 godina života i najmanje 15 godina staža
- kad navršši 40/35 godina staža i najmanje 53 godine života.

Odmori i slobodno vreme

- ❑ Prema Zakonu o radu RS zaposleni imaju pravo na nadoknadu:
  - ‘za vreme praznika koji je neradni dan (1. i 2. januar, 7. januar, 15. februar, 1. i 2. maj, Vaskrs – od Velikog petka do drugog dana Vaskrsa),
  - godišnjeg odmora,
  - plaćenog odsustva,
  - vojne vežbe i
  - odazivanja na poziv državnog organa.’

Plaćena odsustva

“Zaposleni ima pravo na plaćeno odsustvo u ukupnom trajanju do sedam radnih dana u toku kalendarske godine, u slučaju:

- sklapanja braka,
- porođaja supruge,
- teže bolesti člana uže porodice i dr.

Pored toga zaposleni ima pravo na plaćeno odsustvo još:

- pet radnih dana zbog smrti člana uže porodice,
- dva dana za svaki slučaj dobrovoljnog davanja krvi.”

Zdravstveno osiguranje

- Zakon o zdravstvenom osiguranju RS
- Prava iz obaveznog zdravstvenog osiguranja:
  - pravo na zdravstvenu zaštitu
  - pravo na naknadu zarade za vreme privremene sprečenosti za rad osiguranika
- Obavezno zdravstveno osiguranje obuhvata:
  - osiguranje za slučaj bolesti i povrede van rada
  - osiguranje za slučaj povrede na radu ili profesionalne bolesti

Izbor vrste beneficija

- Odluke o tome koje beneficije ponuditi zaposlenima treba da uzmu u obzir:
  - Ciljeve organizacije
  - Budžet organizacije
  - Potrebe i očekivanja sadašnjih i budućih zaposlenih
- ‘Cafeteria-style plan’
  - Nudi zaposlenima skup alternativa od kojih mogu izabrati vrstu i količinu beneficija koje žele
- Koje su prednosti i nedostaci ovog pristupa?

Uloga sindikata

- ❑ Sindikati (*unions*)
  - Organizacije koje se formiraju sa ciljem da predstavljaju interese svojih članova i rešavaju konflikte sa poslodavcima
- ❑ Cilj sindikata: poboljšanje ekonomskih i drugih uslova zapošljavanja (kao što su nadnice, radno vreme beneficije, itd.)
- ❑ Sindikati nastoje da ostvare ove ciljeve kroz kolektivno pregovaranje
- ❑ Zaposleni se organizuju u sindikate iz jednog osnovnog razloga: nezadovoljni su načinom na koji ih poslodavci tretiraju i smatraju da će sindikat popraviti njihovu situaciju.
- ❑ Neki od važnijih faktora su:
  - Nezadovoljstvo nadnicama i beneficijama
  - Nezadovoljstvo bezbednošću na radu ili sigurnošću posla
  - Loš tretman od strane nadređenog, uključujući i nedovoljnu komunikaciju
  - Nemogućnost da bilo šta promene

Sindikati

- ❑ Zakon o radu RS:
  - Zaposlenima se jamči sloboda sindikalnog organizovanja
  - Sindikatom se smatra samostalna, demokratska i nezavisna organizacija zaposlenih u koju se oni dobrovoljno udružuju radi zastupanja, predstavljanja, unapređenja i zaštite svojih profesionalnih, radnih, ekonomskih, socijalnih, kulturnih i drugih pojedinačnih i kolektivnih interesa.
  - Poslodavac je dužan da zaposlenom koji je član sindikata na ime sindikalne članarine odbije iznos od zarade na osnovu njegove pismene izjave i da taj iznos uplati na odgovarajući račun sindikata.

Vrste sindikata

- ❑ Sindikati zanatlija
- ❑ Opšti sindikati
- ❑ Sindikati u industriji
- ❑ Sindikati pojedinačnih profesija

Ciljevi svake grupe

- ❑ U pogledu radnih odnosa koji su ciljevi
  - Menadžmenta
    - ❑ Smanjenje troškova
    - ❑ Povećanje output-a
  - Sindikata
    - ❑ Stvoriti uslove (u pogledu plate i uslova rada) koji zadovoljavaju članove
    - ❑ Dati članovima glas u donošenju odluka koje se njih tiču
    - ❑ Jednaka plata za jednak rad

Procenjuje se da je ukupan efekat sindikata na nadnice oko 10%

Proces organizovanja sindikata

- Reklamiranje- sa ciljem stvaranja interesovanja zaposlenih za sindikat
- Zaposleni potpisuju kartu odobrenja
- Izbor sindikata
- Glasanje
- Potvrda

Nepravedno postupanje sa zaposlenima

TIPS:

- Threaten (pretnja)
  - Menadžment može pretiti zaposlenima otkazom ili zatvaranjem kompanije ako glasaju za sindikat
- Interrogate (ispitivanje)
  - Menadžment može pitati zaposlene kako će glasati
- Promise (obećanja)
  - Menadžment može obećati zaposlenima povišice ako ne glasaju za sindikat
- Spy (špijuniranje)
  - Menadžment može poslati svog špijuna na sastanke sindikata

Kolektivno pregovaranje (*collective bargaining*)

- Pregovaranje između predstavnika sindikata i predstavnika menadžmenta da se napravi ugovor koji definiše uslove zaposlenja i da se administrira ugovor
- Ugovor obično sadrži odredbe o:
  - Plati
  - Beneficijama
  - Pravilima rada
  - Rešavanju pritužbi

Vrste pregovaračkih odnosa:

- Konflikt
- Naoružano primirje
- Moć u pregovaranju
- Prilagođavanje
- Saradnja
- Prećutno razumevanje

Struktura pregovaranja:

- jedan poslodavac-jedan sindikat
- jedan poslodavac-više sindikata
- više poslodavaca-jedan sindikat

Tipovi ponašanja u kolektivnom pregovaranju:

- Distributivno pregovaranje
- Interaktivno pregovaranje
- Strukturisanje stavova
- Unutarorganizaciono pregovaranje

Kada pregovaranje ne da rezultate

Štrajk

- Kolektivna odluka članova sindikata da ne rade dok se ne ispune određeni zahtevi ili uslovi

Vrste štrajka:

- Ekonomski štrajk
- Štrajk zbog nepravednih praksi
- Divlji štrajk
- Ilegalni štrajk

Druge alternative

- Medijacija
- 'Fact finder'
- Arbitraža

Postupak za rešavanje pritužbe

- Postupak za rešavanje pritužbe (*grievance procedure*)
  1. Zaposleni se obraća nadređenom
  2. Ako se konflikt ne reši na ovaj način, zaposleni se obraća predstavniku sindikata
  3. Predstavnik sindikata razgovara sa linijskim menadžerom
  4. Sindikat razgovara o pritužbi sa menadžerom organizacione jedinice ili sa kadrovskim specijalistom
  5. Predstavnik sindikata se sastaje sa predstavnikom menadžmenta kompanije
  6. Poziva se treća osoba/arbitar da presudi u konkretnom slučaju